

Notes de toponímia montserratina

La Font del Llum

per Josep Galobart i Soler

En iniciar aquesta sèrie de *Notes de toponímia montserratina* dèiem que, a més d'estudiar-hi els topònims que presenten algun tipus de problema, també ens hi ocuparíem d'altres topònims que tenen un *interès històric, religiós o geogràfic*.¹ Per la seva singularitat geogràfica i per la seva bellesa hem pensat dedicar aquesta *Nota* a un indret que tot amant del massís montserratí ha de conèixer. Es tracta de la **Font del Llum**.

Aquesta font del massís montserratí, situada en la vessant nord de la muntanya, és la deu d'aigua perenne que brolla més alta, a 925 m. d'alçada.

Toponímicament la **Font del Llum** no presenta cap problema i tota la cartografia montserratina del segle XX, començant pel mapa de Joan Cabeza, la situa i l'anomena correctament,² així com també les guies d'itineraris, des de la que publicà, l'any 1909, la *Revista montserratina*.³

Un dels testimonis més antics, de finals del segle XVIII, ens descriu així la **Font del Llum**: «en castellano significa *Fuente de la Luz*, la que esta mas alta de la tercera parte de la Montaña, azia al Norte, su agua sale por una habertura de dos peñas, entre las quales su corriente ha formado una concavidad de cosa de tres varas y media azia dentro de la peña, la que antes estava ocupada de arzilla y tierra o piedrecitas; pero como por delante de la dicha habertura se desgajó otro grandissimo peñasco, y con esto la privo de la luz, aunque dexo entrada por el uno y el otro lado de cosa de una vara y media de anchura, y esta va en disminucion a lo alto hasta topar con el monte, se necessita de una luz artificial para poder verla, de donde le ha venido llamar-la del dicho modo. Este manantial, aunque su grossura sea conforme a la de un brazo de un hombre toda ella sin salir a fuera se vuelve a sumergir alli mismo».⁴

La descripció és força exacta. L'autor també deixà constància de la primera «anàlisi» de l'aigua d'aquesta font. Per la seva curiositat, malgrat el seu escàs valor científic, no dubtem a transcriure-la: «consta de unos mismos cuerpos que la (de la font) del **Portal**, que contiene un poco de carbonato calizo y tiene en disolucion; su frialdad regular es de dos grados sobre cero, y su ligereza o pesadez es de 10 y medio. Esta tambien rompe regularmente por orina y no embaraza nada al estomago por mas que uno se ataca de ella».⁵

1. J. GALOBART I SOLER, *Coll de Port o Coll de Porc?* dins *Montserrat, Butlletí del Santuari*, núm. 26, 2a, època, gener-abril del 1990, p. 40, en nota.

2. J. CABEZA, *Mapa topogràfic de la Montanya de Montserrat i ses vessants publicat per la redacció de la Revista Montserratina* (1:20.000), Barcelona 1909. D'aquest mapa se'n féu una nova edició, amb alguna modificació, l'any 1928, R. DE SEMIR Y DE ARQUER, *Mapa de Montserrat*, (1:10.000), Barcelona 1949. Aquest mapa fou adaptat a la col·lecció de l'editorial Alpina, per primera vegada el 1963, i assolí nombroses edicions, R. RIBERA I MARINÉ, *Montserrat*, (1:7.500), full n° 2, sector Occidental, Barcelona 1975, F. MORALES, *Montserrat*, (1:10.000), Ed. Alpina, Granollers 1989, R. RIBERA I MARINÉ, *Montserrat*, 1:7.500, full 2, 1993.

3. *Itinerari de la Montanya de Montserrat* publicat per la Revista Montserratina, Barcelona 1909, pp. 59-60. LI, ESTIVIL, *Montserrat*, Barcelona 1949, p. 90. [Pere BOSQUETS], *Itineraris Montserratinos*, Barcelona 1961, p. 76. R. RIBERA I MARINÉ, *Camins i canals de Montserrat*, Barcelona 1975, pp. 74, 76, 78. *Caminant a Montserrat I. El Massís*, Barcelona 1992, pp. 89, 94, 194. A. ARAGÓN - J. LALUEZA - J. PORTELL, *Caminant per Catalunya. I Montserrat, Sant Llorenç del Munt, Cingles de Bertí i de Gallifa*, 2ª edició, Barcelona 1994, p. 15.

4. Biblioteca de Montserrat, ms. 881, f. 78v. Sobre l'autor i datació d'aquest manuscrit vegeu F.-X. ALTÉS i AGUILÓ - J. GALOBART I SOLER, *Un ambiciós projecte d'història eclesialística i natural de Montserrat* dins *Revista Catalana de Teologia*, 13(1988), p. 223.

5. Biblioteca de Montserrat, ms. 881, full solt.

Dibuix de la Font del Llum amb la capelleta, fa anys desapareguda, que segons Pere Bosquets era dedicada a la Mare de Déu del camí.

Les referències més antigues que hem localitzat són coetànies a la descripció que acabem de reportar. La **Font del Llum** s'esmenta en el mapa de la muntanya de Montserrat que aixecà, el juliol de 1798, el geòmetre barceloní Francesc Renart. Hi situa, amb el número 37, la **Fuente del Llum**.⁶ També, en les magnífiques vistes de la muntanya dibuixades, en les mateixes dates, per Pere-Pau Montaña, i conservades a la Biblioteca de Montserrat, Ms. núm. 1135, s'esmenta, en la làmina IV, número 7, la **Font del Llum**.⁷

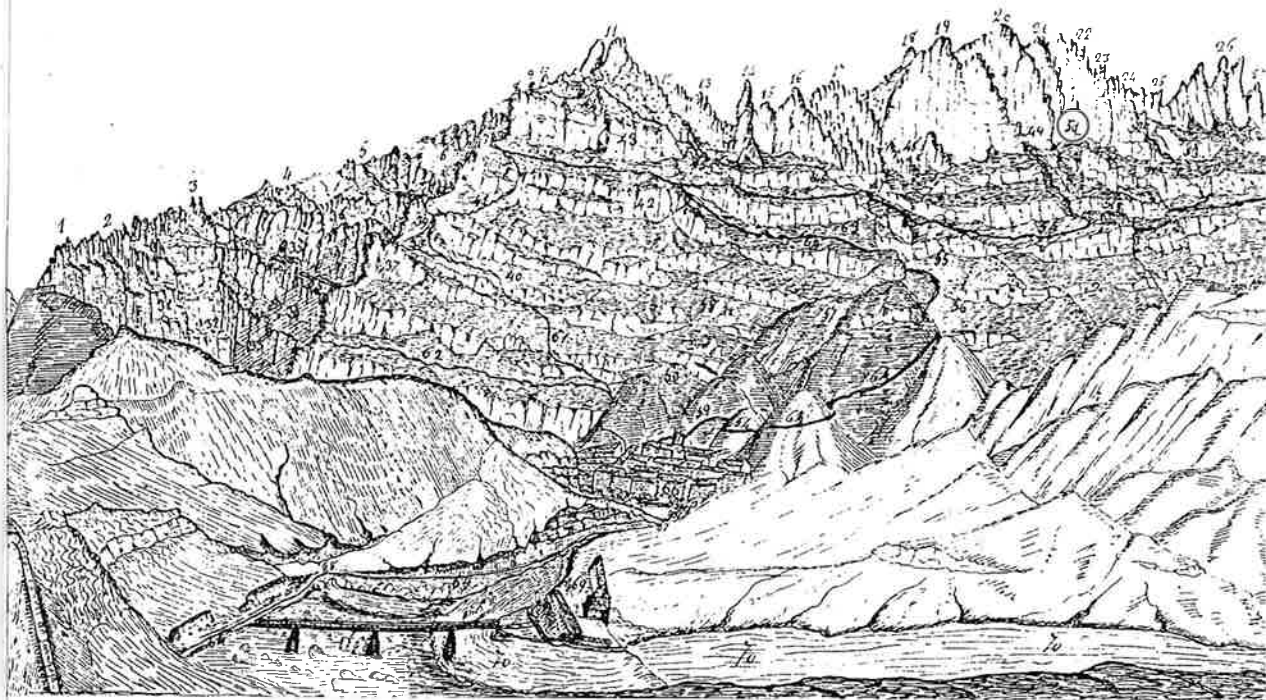
Dels diversos testimonis documentals sobre la **Font del Llum** datats al segle XIX només n'esmentarem els dos més interessants. El primer és un dibuix de la vessant nord de la muntanya de Montserrat, de J. Estella, datat el 1869, que amb el número 50 situa **la fuente de la Luz** i qualifica de *buena* la seva aigua.⁸

El segon és l'*Estudi Hidrològic de la Montanya de Montserrat* del farmacèutic de Monistrol de Montserrat Josep Ignasi Ursul, de l'any 1882. En aquest estudi Ursul n'analitza l'aigua. Comparant-la amb la de la **Font de Santa Cecília**,

6. Sobre aquest mapa, que ha estat trobat, vegeu: F.-X. ALTÉS I AGUILÓ - J. GALOBBART I SOLER, *Un ambiciós projecte*, p. 215.

7. Biblioteca de Montserrat, Ms. 1135.

8. J. ESTELLA, *Vista de Montserrat, tomada desde la estación de Monistrol*, dibuix a la ploma. En coneixem dues edicions, l'una de l'any 1869 i l'altra del 1871.

Dibuix de la vessant nord de la muntanya de Montserrat segons el dibuix de Jaume Estella (1869). El núm. 50 correspon a l'indret on es troba la Font del Llum.

diu que «l'aygua [de la Font del Llum] es un tant menys transparent que la anterior, encara que bona, clara y fresca, puig té una temperatura de 9° C. per terme mitj; curiosament Ursul afirma que la font temps há está seca.⁹ El farmacèutic monistolenc ens informa, però, que com sempre hi ha aficionats ó curiosos que la visitan, la seva composició, per quilogram d'aigua, és:

Acid carbónich lliure ... en cents, cúbs.	12,5
Bicarbonat de cals ... Grams.	0,1236
Bicarbonat de magnesia ... "	0,0616
Sulfat y cloruro de cals ... "	0,0178
Sals de magnesia solubles ... "	0,0402
Total ... Grams.	0,2432

Del conjunt de la bibliografia cal esmentar, pel seu interès, les notícies que ens reporta sobre la Font del Llum Pere Bosquets. Aquest enamorat del massís de Montserrat, després de descriure-la, ens explica que el 10 de desembre de 1944 s'hi instal·là un petit receptacle dipòsit interior per arregar-hi els escorrims que es perdien en bona part escampats entre la tosca. I més ençà s'hi afegí una altra pica exterior que omple constantment un canó de ferro, provinent de la primera cavitat. La instal·lació d'aquest canó o tub facilita que l'aigua surti fins a l'ex-

terior. I afegeix, encara, que l'aigua és de 7 graus de temperatura, la més fresca de totes les fonts montserratines.¹⁰ Pere Bosquets diu que a l'exterior hom hi guarní després una capelleta dedicada a la Verge del Camí, capelleta que, segons el testimoni de Ramon Ribera i Mariné, l'any 1970 ja havia desaparegut.¹¹

La Font del Llum ha donat nom a la canal de la Font del Llum. És una canal que, des del coll del Migdia, va a desaiguar al torrent de Can Martorell.¹²

Aquesta Nota, a més de donar a conèixer alguns testimonis històrics sobre la Font del Llum, voldria encuriosir el lector i animar-lo a visitar-la personalment. Per anar-hi podeu seguir l'itinerari núm. 25 de la guia *Caminant a Montserrat*, de Ramon Ribera i Mariné.¹³ I no us oblideu de portar un llum!

10. [Pere BOSQUETS], *Ermites i fonts montserratines*, Granollers 1967, p. 42.

11. Testimoni oral del 29 de gener de 1997.

12. Només esmentarem un parell de testimonis antics del topònim canal de la Font del llum. En un plet de l'any 1795, mossèn Francolí, rector de Santa Cecília de Montserrat, diu que havia tallat llenya a la canal de la Font del llum, que esta debajo el horatorio de la hermita de Sn. Geronimo (Arxiu de Montserrat, A, b. f. 3). L'any 1880, en fer-se el deslinde de la muntanya, l'enginyer Ruíz Amado l'esmenta diverses vegades (Arxiu de Montserrat, A, II, d. 2, pp. 43, 53, 55, 56). Per testimonis del segle XX vegeu la bibliografia esmentada a les notes 8 i 9.

13. R. RIBERA I MARINÉ, *Caminant a Montserrat I. El massís*, Barcelona 1992, pp. 88-89.

9. J. I. ÚRSUL, *Estudi hidrològic de la muntanya de Montserrat*, Barcelona 1886, p. 46.